«MÁS VALE PREVENIR QUE CURAR»

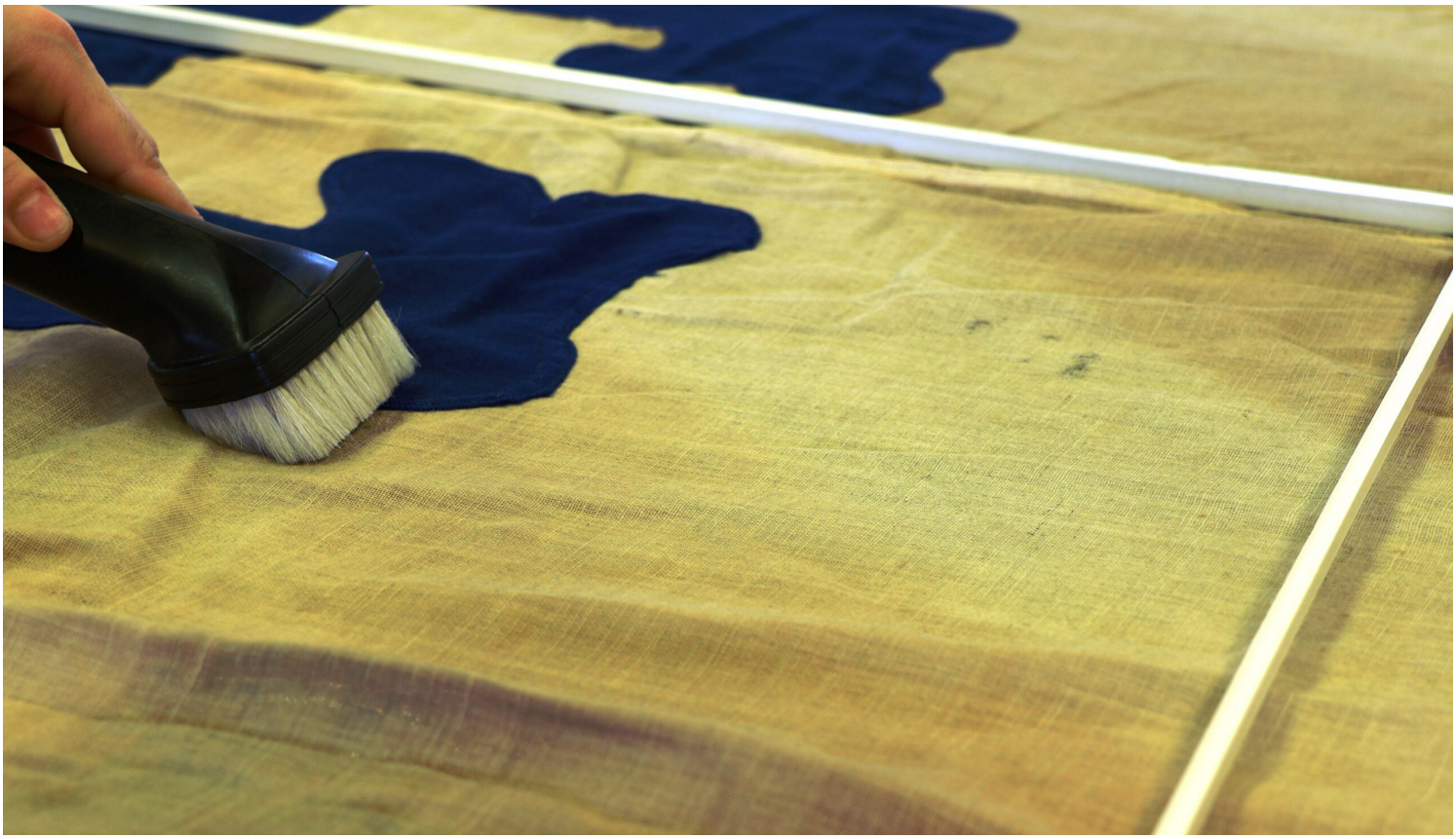

La conservació preventiva com a primer pas per evitar la restauració

Secció: Tresors als museus

Número de revista: #17

ESTIU 2026

TEXT: Carmen Vázquez López. Conservadora-restauradora per la UB des de l'any 1985. Tècnica en Conservació-Restauració del Museu Marítim de Barcelona des de l'any 1998. vazquezlc@mmb.cat

FOTO: MMB

La dita castellana «*más vale prevenir que curar*» reflecteix exactament la idea d'aquest article. El terme conservació preventiva sorgeix per primera vegada cap a l'any 1975 en publicacions relacionades amb el patrimoni i des de llavors ha anat evolucionant al llarg del temps per adaptar-se als nous estudis de recerca i avenços amb noves teories i conceptes.

Prevenir és garantia de conservació

La conservació preventiva és quelcom més que el control de la temperatura i la humitat o de la llum a què s'exposen o quan s'emmagatzemen les peces o que les mesures que es prenen per evitar actes vandàlics o robatoris.

Aquest terme s'ha anat aplicant cada vegada més a nous camps com són el de la manipulació i moviment de

les peces, el del transport i els sistemes d'embalatge, el de les condicions d'emmagatzematge o el dels materials amb què estan en contacte directe.

Totes aquelles accions preventives que es fan a l'entorn d'una peça, per petites que ens semblin, serviran per minimitzar, o fins i tot evitar, els seu procés de degradació. Podem dir, doncs, que la conservació preventiva inclou totes les mesures o accions que tenen com a finalitat reduir o impedir el deteriorament o la destrucció futura dels béns patrimonials.

Per tant, la prevenció és un factor molt important que cal tenir present per aturar o, si més no, frenar el deteriorament de les col·leccions dels museus i per garantir la seva durabilitat i accessibilitat per a les generacions futures.

Així doncs, la conservació preventiva requereix la recerca constant de les millors condicions possibles de manipulació, exhibició i emmagatzematge per tal d'evitar o, com a mínim, disminuir part dels mecanismes de degradació que afecten els béns patrimonials.

Des del punt de vista de la conservació del patrimoni és sempre més convenient actuar amb antelació sobre tots els factors que l'envolten que haver d'intervenir sobre el bé amb tractaments de restauració. Totes les actuacions que hi fem directament acabaran afectant-lo d'una manera o una altra.

Per tant, reservem la restauració sols per quan sigui imprescindible, ja sigui perquè el bé ha patit un accident o perquè, si no s'actua sobre la peça de manera integral, el deteriorament anirà a més i es produiran danys més importants.

També, de vegades, s'han de restaurar peces només pel fet que han estat triades per ser exhibides en una exposició i es dona el cas que, tot i tenint un estat de conservació correcte, el seu aspecte pot estar alterat per l'acumulació de brutícia o per presentar materials afegits inadequats, o bé per la manca d'elements que en poden dificultar la comprensió.

No hem d'oblidar que un dels principals objectius dels tècnics en conservació-restauració que treballen als museus i en altres institucions és conservar en les millors condicions possibles les col·leccions amb la finalitat d'aconseguir un compromís acceptable entre exhibició i conservació.

Des del punt de vista econòmic, resulta sempre més rentable invertir en prevenció, per evitar futures intervencions, que haver d'afrontar un procés integral de restauració.

Malauradament molts museus són lluny de poder aplicar sempre aquestes mesures, no perquè no ho consideren important, sinó per manca de recursos tècnics i econòmics.

Materials tèxtils custodiats a la reserva del MMB. Foto: MMB.

Actuacions de conservació preventiva a les col·leccions tèxtils del MMB

Dins els diferents fons patrimonials que custodia el MMB es troba una petita col·lecció de materials tèxtils formada principalment per veles d'embarcacions de gran format, estendards, banderes pertanyents a antigues companyies navilieres i banderes de contrasenyes. També conservem una col·lecció formada per

indumentària militar, marinera, esportiva i complements com braçalets, sacs d'agulles, insígnies, bandes...

Fins fa uns anys, i per diferents raons, totes dues col·leccions no havien rebut l'atenció adequada tant pel que fa a l'emmagatzematge com a l'exhibició.

Els motius d'aquesta situació han estat diversos, però de tots ells el més important ha estat la manca de tècnics especialitzats en materials tèxtils dins la plantilla dels conservadors-restauradors del Museu.

Des de fa uns anys una de les nostres tècniques s'està formant per a l'aplicació de mesures de conservació preventiva en el camp d'aquests materials i s'han iniciat una sèrie d'actuacions per tal d'implementar canvis amb l'objectiu principal de millorar especialment les condicions de l'emmagatzematge d'aquestes col·leccions.

Primer pas: condicionament del mobiliari i confecció de suports

El 2008 i, amb motiu de les obres de restauració de l'edifici del Museu, es va construir una nova sala de reserva. Va ser aleshores quan es va fer la primera actuació en aquest sentit assignant els compactes necessaris i definint els requeriments de cada un dels objectes en funció de les seves característiques formals, les dimensions i l'estat de conservació.

En funció de les diferents tipologies es van fer les adaptacions necessàries en el mobiliari condicionant un nombre de calaixos de les noves planeres per ubicar-hi aquelles peces que, per les dimensions, podrien anar en pla i per als objectes més petits.

Per altra banda, es van equipar uns compactes amb barres metàl·liques on es pot penjar el conjunt d'indumentària militar que, per l'estat de conservació, permetrien guardar-los penjats.

El procés de condicionament

Actualment s'ha començat el procés de condicionament de les perxes o contenidors segons la morfologia de cada una de les camises, casaques, pantalons, gorres o complements.

S'han numerat de manera visible per tal d'evitar manipulacions innecessàries.

També s'han confeccionat unes fundes de cotó per cobrir-los, així es resguarden de la pols i de la llum.

I, per últim, s'han dissenyat uns suports metàl·lics en forma de mitja lluna que es poden penjar sobre les reixes. Sobre aquests es recolzen, pels extrems, els cilindres en els quals s'enrotllen els teixits de gran format.

Emmagatzematge de les veles

L'emmagatzematge de les veles de gran format encara no està resolt, estem parlant de mides grans d'entre 10 i 14 metres. Guardar-les en pla, com seria l'ideal, és del tot impossible per les dimensions i, per enrotllar-les en cilindres de gran diàmetre, ens trobem amb la dificultat dels gruixos dels caps (ralingues i batafions) que formen part de les veles, que donen un gruix excessiu i a la llarga es marcarien sobre els teixits. Actualment estem contactant amb altres institucions que es troben amb problemes similars en relació amb els grans formats.

El cert és que, des de fa ja uns anys, la col·lecció tèxtil va en augment, així com la resta d'objectes que entren a formar part dels béns patrimonials que custodia el Museu. Això fa que cada vegada disposem de menys espai per emmagatzemar correctament aquestes béns. Aquesta circumstància ens obliga a buscar solucions per aprofitar al màxim l'espai del qual disposem.

Casos com aquest fan que els equips de conservació-restauració dels museus estiguem contínuament ideant noves possibilitats per guanyar nous espais en funció de les característiques de les nostres reserves. Cada equip ha d'adaptar-se a les seves necessitats en funció de la seva realitat i dels recursos econòmics amb els quals pugui comptar.